

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מז א מי' פ"ג מהל'
 נזירות הלכה יא:
מז ב מי' שס הל' ח:
מז ג מי' פ"ד מהל'
 נרעם הלכה ו:

(א) חוספתא פ"א ע"ש
 ערכך מ: ע"ש, (ב) לעיל
 ז. חוספתא פ"א,
 (ג) חוספתא רפ"א ע"ש
 ב"ב קסד: ע"ש,
 (ד) נגעים פ"ב מ"א
 [ב"ב סז ע"ש חוספתא
 לנגעים פ"א, (ה) ז: ד"ה
 והתניא.

¹⁷ דרבי יהודה סבר ד"ה ברבי. לאמר צמתני' כי אמר הריני נזיר כשער
לרשי אין זה מגלה אחת לשלשים יום משום דנזירות אריכתא קביל
עילויא ולעולם אין לו תקנה שהרי שערות ארבע מרובין משני חיי
ה"נ הריני נזיר מלא הקופה נזירות אריכתא קביל עילויא ואינו מגלה
ומצא קרבן צדוק כל שלשים (ב) וי

דר"ט¹ יהודה סבר לה כרבי דתנן רבי אומר אין
זוה מנלה אחת לשלשים יום ואיזה שמנלה
אחת לשלשים יום האומר [הרי] עלי נזירות
כשעז ראשי וכעפר הארץ וכחול הים ורבי
יהודה מי סבר לה כרבי והתנן הרני נזיר
כמנן ימות החמה ⁽⁶⁾ וכו' א"ר יהודה מעשה
היה וכיון שהשלים מות אא"ב נזירות קא
מקבל עליה היינו מעמא דכיון דהשלים מות
אאלא א"א חדא נזירות קבל עילויה מי הוי
השלמה כלל ועוד מי סבר לה כרבי והא
תניא רבי יהודה אומר הרני נזיר מנן
הלכטי קין ומנן שבלי שמיטה מונה נזירות
כמנן הילכטי קין וכמנן שבלי שמיטה מנן
ששאני ומי שאני ליה לרבי מנן והתניא ⁽⁶⁾ הרני
נזיר כמנן ימות החמה מונה נזירות כמנן
ימות החמה כימי הלכנה מונה כימי הלכנה
רבי אומר עד שיאמר נזירות עלי כמנן ימות
החמה וכמנן ימות הלכנה רבי יהודה סבר
לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה
כותיה בחדא ⁽³⁾ נזירות קביל עילויה ופליג
עליה בחדא דאילו רבי יהודה שני ליה מונה
ורבי לא שני ליה מונה: ⁽⁴⁾ ת"ר *הרני נזיר
כל ימי חי הרני נזיר עולם הרי זה נזיר עולם
אפילו מאה שנה אפילו אלף שנים אין זה
נזיר עולם אלא נזיר לעולם: ת"ר הרני נזיר
ואחת מונה שנים ועוד מונה שלש ושוב
מונה ארבע פשיטא מהו דתימא ושוב כי
כולהו והויא ליה שית קמ"ל דלא: ⁽⁵⁾ ת"ר הרני
נזיר סומכוס אומר² הן אחת דינן שנים
שטריגן שלש טטריגן ארבע פונטיגן חמש:
ת"ר³ בית עגול דינן טריגן פונטיגן אינו
מטמא כנגעים טטריגן מטמא כנגעים מ"ט
למטה הוא אומר⁴ קיר קירות למעלה הוא
אומר⁵ קיר קירות הרי כאן ארבע:

דִּהְיוּ חַד מִזִּמְרוֹת מִשְׁחָן כְּמֵלֶךְ הַקִּפּוֹסֶה
לֹא מִנֵּת אֲמַרְתָּ לְיִשְׁרָאֵל כִּאֲלוּ הָיָה
מִלֵּאָה קִישּׁוּשִׁים וְכִלֵּי מִשְׁלֵם יִמְרוֹת
כִּמְנַן שִׁיכּוֹלֵן לִיכָנֶם לַחֲזוּכָה
יִמְיִי קֶרֶן דְּהוֹלִיל וְעִילֵי נִפְשֵׁי לַעֲמֻרוֹת
וְיֹאכֵל לִמְיָמָר דְּחֵדָּה דְּמִשְׁלֵם אֲרִימָתָה
כִּמְנַן חֲדָרֵל קִיבֵל עָלָיו לֹא מִיֵּיתִי קֶרֶן
מִסְפִּיקָא דְּלִמְלָא פֻּגַע לְאַתִּיִּי חוֹלֵן
לְעוֹרָה וְהִלְכָן לְרֵבִי יִיְהוֹרָה נָמִי לֹא מִנֵּי
לְסֻלּוֹק נִפְשֵׁי מִנְּמֻרוֹת לְאַתִּיִּי קֶרֶן
וּמִשְׁנֵה לֵית לִי תַּקְשָׁה: וְהִי מִשְׁנֵה
ר' יְהוֹרָה רַבִּי ר' יוֹחָנָנִי הֲרֵינִי מִזִּמְרוֹ
כְּמִנֵּן יִמּוֹת הַחֲמֵשׁ מוֹנָה (ב) מִזִּמְרוֹת
כְּמִנֵּן יִמּוֹת הַחֲמֵשׁ: שְׂהִיא מוֹנָה שֶׁ"ה
מִזִּמְרוֹת שֶׁל שְׁלֹשִׁים (ג) וְנִמְלָא מוֹנָה
מִזִּמְרוֹת שְׁלֹשִׁים שְׁנֵה: אֲבָר רַבִּי יְהוֹרָה
בְּעִשְׂרָה: כִּחֲדָה שֶׁאֲמַר הֲרֵינִי מִזִּמְרוֹ
כִּמְנַן יִמּוֹת הַחֲמֵשׁ וְכִינֵן שֶׁהִשְׁלִים
(ד) מִזִּמְרוֹת לְסוֹף שְׁלֹשִׁים שְׁנֵה מִדּ מִת
אִי אֲמַרְתָּ כְּשֶׁלֵּמָא מִזִּמְרוֹת שֶׁל שְׁלֹשִׁים
(ה) מִכְּחַל כִּמְנַן יִמּוֹת הַחֲמֵשׁ
מִשְׁנֵה לֵה דְּעִילֵי שֶׁהִשְׁלִים מִת: אִיא
אִי אֲמַרְתָּ: דְּחֵדָּה מִזִּמְרוֹת שֶׁל שֶׁ"ה (ו)

קִיבַּל עֲלָיו וּכְל דָּחָא וַתְּדַם מַחֲוָה
 שֶׁסָּ"ה יָמִים וַאֲרָךְ (ו) יִדְרִיחַ מִזֵּר שֶׁסָּ"ה
 פַּעֲמִים שֶׁסָּ"ה יָמִים כִּמְנָן יְמֹת הַחֲמָה
 כְּדִבְרֵי רַבִּי לִלְמַר לִדְחֹן זֶה מִזֵּר שִׁיבָה
 וּמִגַּלַּח בְּסָפָא לְשֵׁם אֵלֶּל כֹּל שֶׁסָּ"ה
 יָמִים יִהְיֶה נֹחַג ה"ה מִיּוֹתוֹ: בְּיוֹ דְּהוּ
 הִשְׁתַּחֲוָה בִּרְגָלָא, בְּשָׁנִי דְרַבִּי יִידוּדָה ה' הָיוּ
 הָיוּ אִינְיֵס דְּחֵי כּוּלֵי הָאֵל (ז) כִּסְסָ"ה
 יָמִים [שֶׁסָּ"ה פַּעֲמִים] שֶׁאֲרָךְ לְנַהֵג
 מִזִּרְיֹת עֲצֻמָּו אֵלֶּל מִדְּקָאֲמַר ר' יִידוּדָה
 כִּיִּן הַשְּׁלִים מַת שֶׁמ"ט (ח) אֵלֶּל כ"ל כָּר.
 לִישָׁנָא אַחֲרֵינָא וְהַתְּנִיא וְהַתְּנִיא מִזֵּר
 כִּמְנָן יְמֹת הַחֲמָה כְּלוּ' לֹא זְמַן הַשְּׁחֵמָה
 זוֹרַחַת דִּיבִית עַד סָוּף הַעֲשִׂים: מוֹנָה
 מִזִּרְיֹת כִּמְנָן יְמֹת הַחֲמָה. כְּלוֹמַר כֹּל
 יָמָיו יִהְיֶה מוֹנָה מִזִּרְיֹת שֶׁל ל' (י) וּמִגַּלַּח
 וּמִצָּא קָרְבֵן וְאִרְיֵי יִידוּדָה מַעֲשֵׂה בַחֲדָה
 שְׁחִיר כֶּבֶד וְכִיּוֹן שֶׁשְּׁלִים מַמ אִי אֲמַרַת
 קִיבַּל עֲלָיו חֵייוֹ דְּקָאֲמַר רַבִּי שֶׁשְּׁלִים
 לְסוֹף מַגַּלְחַת מַחֲשִׁיבִי יִידֵי כִּמְנָסִיל אֵלֶּל
 (יג) כָּרָךְ בִּי יְמֹת עוֹלָם וְאִסְכּוֹר לְגִלְתָּ

א) נ"ב כאן הס"ד וחס"כ
מס"ד ה"ג הא"ב לר"י
וכו' והוא פ' אחר על
א"ב. א"מ: ב) נמחקו
מיעוט מה שאחר נ"ב
שם"ה כז"ל א"מ:
ג) נ"ב אב"י נראה כמו
שכתבתי ע"י א"מ:

אם הא אכמי אילו הוה קיים הוה מיטען
סכר לה כרבי: והתניא בהדיו רבי
ה' דלדמי קרי. כמנין שבילים שעושים
(:) כדי שיהו מהלכים צמחיים ולא יבו
שמיטה. דבשנת השמיטה אין השדות
אשחקד ופי שכן מועטין ונות למנות
על השדה מעבד על יד: בונה נזירות
נזירות עלי ארמול לית איה לרבי יהודה:
ואה יום א"י ^{א"י} לרביה אריבא מאה יום:
עליה ומגלת אחת לשלשה וסוסי נמי

(א) וְשָׁם הִכְתִּין בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַרְאָה וְהָיָה
פְּשֵׁה הַנֶּגַע בְּקִרְתִּי
הַחַיִּית: [ויקרא י' טז]

(ב) וַרְאָה אֵת הַנֶּגַע
וְהָיָה הַנֶּגַע בְּקִרְתִּי
הַחַיִּית שְׁקֵמֶרֶוֹת
וּמְקַרְקֵת אוֹ אֲדָמָה
וּמְרֵאִתָּהּ שָׁפֵל מִן הַקִּיר:
[ויקרא י' טז]

יהודה מודה דפסק מיריות להחמיר
(ק) לא חמר מיריות¹⁰ אלא הריני גזר
שנא סס"ה פעמים סס"ה ימים: שני
קטע"ב. הדגל מיריות הריכבה אהרן
ותם כמאן דלמר וגזירות אחרת דמי:
: בזה דרבינא. (י) הוה הני דקמור
ופ אומר. הריני גזר הן חמיב דקמור
הן גלסין ופאמוענין דכל לשון יכול
גזרין שזין לו אלא ששם אן פוטניגין
גזירות. ואם פשה הגע בקירות הבית:
גזירות דמשמע מר אלמא ד' גענין
קמציב: הדרן ערך כל בנוי
הריני

ואתם: ועוד. מוסק ומונה שלשם כשאלמר מזר ואחת ועוד: וישבו^א [ארבע]^ב.
ומקשה פשיטא מהו דתימא וישבו כי כוליהו ומני שית קמיה^ג דלא:
נזיר מוכחוס אומר הן אחת. פי' אם אלמר^ד הן הוא אחת
כלאמרן בעלמא (שם דף לא): שכן בלשון יוני אחת קורין
דיגון^ה שתי. בלשון יון: שריגון שלש פונטיגון
דו. כמו^ו בלשון יון: בית געז. בדואלי ואין לו ד' זוויות אין ממלא
נגעים בלשון מקור קירות והיינו בעמלא דכולהו:

[illegible][illegible]

פ' הרא"ש
סבר לה כרבי.
נזיר א"ל עליו הלכך
לא יא' מסק קישואים
שאני יכול לגלח) לטוף
דשמן כמלא חורר אכמר
וכל נזיר היה נזיר ומכאן
מוכח דלרבי אני גולח
כל ימיו דאלי"ס פסיק
מניה נזירות קישואים:
אא"י נזירות קבל
עליה חיינו שטמא
ביכיון דהשלים מת.
כלר' נזחא דמייטנין עלי
מלתיה דר' יהודה על
מלתיה דרבנן דהשלמ:
ידיד' השלמה דרבנן (P)
זו היה השלמה כלל. §
ואי"ס הוי מבייש לסתור
בבבא ארביי משה

[illegible]

אֶל כִּי מוֹלֵה וּמוֹדֵה יֵאָמֵר
 אֲבִירָהּ נֶקֶט: יִרְדּוּן ב'
 אֶם אֶחָד מֵהֵן יִרְאֶה ב'
 וְהָאֵשׁ שֶׁלֹּא יִחַל ב'
 יוֹתֵי: שְׂרִירָה. י' וְיוֹת:
 שְׂרִירָה. י' וְיוֹת: י'
 קִירוֹת. וְהָאֵשׁ מְצִי לִמְסַב
 קִירוֹת וְכַחַץ קִירוֹת וְהָאֵשׁ
 הֵנֵּה נִשְׁרָף וְהָאֵשׁ הֵנֵּה
 הֵנֵּה נִשְׁרָף וְהָאֵשׁ הֵנֵּה
 וּמִזֶּה שֶׁלֹּא מִן הַקִּיר אֶל
 דִּישׁ לְדִשָּׁא אֲיִשְׁרָן
 תִּמְחֶה דִּישׁ דִּישׁ
 קִירוֹת וְהָאֵשׁ מוֹדֵה יֵאָמֵר
 וְהָאֵשׁ מוֹדֵה יֵאָמֵר וְהָאֵשׁ
 אֶל דִּישָׁא לְהִמָּכֹר
 וְהָאֵשׁ מוֹדֵה יֵאָמֵר
 קִירוֹת דִּישׁ מִנֵּה אִירוֹ
 קִירוֹת דִּישׁ וְהָאֵשׁ
 לְמִימֵי מוֹדֵה לְחֹךְ
 אֲיִשְׁ: וְיִלֵּךְ דִּישׁ בְּחֹךְ
 קִירוֹת מִנֵּה:

חשק שלמה
על פי' הדא"ש

(א) ר"ל שאינו יכול לגלח אחר
נזירות דהישואין.

א] כן הגיהו בדפוסים
חדשים (ע"פ רש"י).
וצ"ל ר' יהודה (ברכת

[illegible]

תלמוד בבלי <עוז והדר> - יח נזיר / תלמוד בבלי {עמוד 16} (726077)

בנזירות חלוקות בדבר שיש לו קצבה אח"כ
(הזכיר מנין) עכ"ד.

וביהו סוף דברי הגרע"א ז"ל תמוה לי
לכאור' במש"כ דלשי' החוס' אס' לא
אמר מנין גבי ימות החמה הוי חדא נזירות
של ל' יום ותו לא והיינו דאמר' אריכא
לי' מלתא קאמר, ותמוה הלא עיקר הטעם
במשנה דמכאן ועד סוף העולם דהוי חד
נזירות של ל' כתבו החוס' שם צד"ה והתניא
דהוא משום דאמר "מכאן" דמשמע אריכא
לי' מלתא כמכאן ועד מקום פלוני, משא"כ
הכא גבי ימות החמה כיון דלא אמר מכאן
גם לשי' החוס' י"ל דהוי חד נזירות ארוך
כל ימות החמה דהיינו שס"ה ימים ול"ע
לכאור'.

שם בגמ' ואמאי וליחזייה כאילו מלחא
קישואין ודלועין ותיהוי לי' תקנתא
וכו'. פי' אמאי רואין את הקופה כאילו
מלחא תרדל שהוא מספר רב והוי נזיר כל
ימיו, ליחזי' כאילו מלחא קישואין ודלועין
ותיהוי לי' תקנתא אחר שיגמור הנזירות
כמנין הקשואים.

והנה מפרש"י מצואר דהכוונה שימנה
נזירות חלוקות כמנין הקישואים
כלומר דאס' יש למשל עשרה קישואים ימנה
עשרה נזירות של ל' ל' יום, והטעם הוא
פשוט דכיון דקישואים הוי דברים נפרדים
זו מזו הו"ל כשיער ראשי דלת"ק דמתני'
מגלח אחת לשלשים יום. וכן ראיתי צ"מאירי"
שמפרש כרש"י וז"ל "וליחזי' כאילו מלחא
קישואין וימנה נזירות חלוקות כמנין
הקישואים שהיא מתמלאת בהם לצד, וה"ה
שהי' יכול לחלות בגוף אחד שימלא החצית
או הקופה (ר"ל כמש"כ החוס' כאילו מלחא

גבי שיער ראשי דהוה דבר שאין לו קצבה
וגם דשערות מופרדות זו מזו אז מונה
נזירות חלוקות אף אס' לא הזכיר מנין
וכדמוכח לעיל צדך ז' דפריך שם וליהוי
כל אוונא ואוונא מי לא תנן הריני נזיר
כשיער ראשי כו' ומשני דבר שיש לו קצותא
שאני או שאני שערות דמוצלות זו מזו
משמע דוקא צבה"ג ס"ל לת"ק דנזירות
חלוקות קיבל עליו אבל כאן גבי ימות החמה
דהוה דבר שיש לו קצבה ולא הוי כדברים
נפרדים זה מזה גם ת"ק מודה דבעי'
שיזכיר מנין יעוי"ש.

ובן ח' בתורעק"א וכ' שמלא אח"כ כן
במשל"מ וכן מלא בשטמ"ק בשם פי'
הרא"ש ז"ל שכ' דלת"ק דרבי (גבי שיער
ראשי) דאמר' נזירות חלוקות קיבל עליו
אפי' בלא אמר מנין היינו דוקא שיער
דלית לי' קצותא אבל באית לי' קצותא
אמר' דנזירות חד ארוך קיבל עליו, ויעוי"ש
שהוסיף דמש"כ הרא"ש דנזירות חד ארוך
קיבל עליו היינו משום דאזיל לשיטתו שמפרש
קושית הגמ' "וליהוי כל אוונא" קאי אמתני'
דכמאן ועד מקום פלוני דהוי חד נזירות
כמנין הימים, (וכשי' רש"י צסוגיא שם)
ועלה משנינן לחלק בין אית לי' קצותא
ללית לי', א"כ מצואר לפי"ז דבאית לי'
קצותא הוי חדא נזירות אריכתא כמו במכאן
ועד מקום פלוני, אבל לשי' החוס' שמפרשי
דקושית הגמ' שם קאי אמתני' דמכאן עד
סוף העולם דהוי נזירות אחד של ל' יום
ועל זה מחלקינן בין אית לי' קצותא ללית
לי' א"כ מצואר איפוא דביש לו קצותא
הוי חד נזירות של ל' יום כמתני' דעד
סוף העולם (ועכ"פ לכו"ע לא הוי נזיר

ציין לעולם, אצל לעולם שפיר מגלח כל ל'.
(וזלת דעת הרמב"ם ז"ל שמפרש דהוי נזיר
כל ימיו היינו כנזיר עולם ממש לגלח כל
י"צ חודש).

ומיהו לפי מאי דמשני בגמ' דמתני' ר"ש
היא דאית לי' ספק נזירות להחמיר
ואדם מכניס עצמו לדבר שספיקו חמור
מודאי ז"ל שלא יוכל לגלח לעולם אחר
שיגמור מספק נזירות דקישואים או לפמש"כ
התוס' דשמא לצנן נכחון לא יוכל לגלח
אלא פעם אח' ומה דאמרי' במשנה רואין
את הקופה כאילו מלאה חרדל ונזיר כל
ימיו היינו נזיר מספק, אלא שאחר שיגמור
ספק נזירות דקישואים או חד נזירות דצנן
להתוס' הנ"ל יוכל לקבל עליו נזירות דחרדל
על תנאי ולגלח כל ל' ול', ומה דקרי לי'
ספיקו חמור מודאי כבר פי' צרא"ש (וכן
עי' תוד"ה שיהא) דהיינו משום דאם נטמא
עכ"פ קודם התנאי אז יהי' ספיקו חמור
מודאי דלא יוכל להציא קרבן טומאה עיי"ש,
ועכ"פ פשטות המשנה דמתני' דקחני ונזיר
כל ימיו היינו מספק.

ובן לשינויא דר' יוחנן דר' יהודה כתבי
ס"ל דהוי חד נזירות אריכתא א"כ
מספק אין לו תקנה כלל ואסור צגילות כל
ימיו מספק דשמא דחרדל קיבל עליו, ואף
לשי' הרמב"ם הנ"ל במשנה דלרבי הוי נזיר
עולם לגלח לי"צ חודש מ"מ הכא כיון דיש
כאן ספק שמא קישואין קיבל עליו תו לא
יכול לגלח כל י"צ מספק.

ותמוה על הרמב"ם פ"ג הלי"ז שכ' וז"ל
"רואין את הקופה כאילו היא
מלאה חרדל ויהי' נזיר כל ימיו ויש לו
לגלח משנים עשר חדש לשנים עשר חודש
ויצא קרבנותיו כשאר נזירי עולם" עכ"ל,

צנן) ולא יהא נזיר אלא שלשים" עכ"ל,
ועי' גם בתוס' לקמן ד"ה הכא.

אבן דעת הרא"ש בפירושו דכוונת הגמ'
דליהוי חדא נזירות כמנין הקישואים
שיש בקופה כגון אם יש חמישים קישואין
ימנה נזירות אחת של חמישים יום, ולכא'ו
אמאי לא דמי צאמת לשיער ראשי דלת"ק
דמתני' מונה נזירות חלוקות של ל' ל',
וז"ל בזה דהרא"ש ז"ל נקט לפי התירוצ'
דמתרץ בגמ' לעיל ז'. דהא דצהריני נזיר
אלף שנה וכן צהריני נזיר עד מקום פלוני
דנוהג נזירות אחת כמנין הימים היינו משום
דיש לו קצצה, (ולא דמי לשיער ראשו כמו
שציאר הרא"ש שם "דכיון דשיער ועפר
דבר שאין לו קצצה הוא אין לומר שיקבל
עליו נזירות אחת כמניין כי אין להם
מנין"). וכ"מ גם מדברי הרא"ש כאן לעיל
מיני' ד"ה מונה נזירות כמנין כו' יעוי"ש.

והנה כבר כתבנו במשנה צהא דרואין את
הקופה כאילו מלאה חרדל והוי נזיר
כל ימיו לדעת רוב הראשונים הכוונה דהוי
כל ימיו נזיר צנזירות חלוקות של ל' ל'
והיינו דלא גרע משיער ראשי הן מלד דהוי
דבר שאין לו קצצה והן מלד דהוי כמוצדלות
זו מזו, וכ"כ התוס' להדיא ד"ה הריני,
וכ"ה דעת הרא"ש, וכ"כ מפשטות לשון
רש"י והיינו דלא גרע מקישואין דנמי הוי
צנזירות חלוקות לפרש"י. ועוד נלע"ד
לדקדק מלשון רש"י כאן ד"ה ותיהוי לי'
תקנתא שכ' "לשמות ציין" ואמאי לא נקט
"תגלחת" שהוא ליסנא דש"ס צבולי האי
מסכתא, אלא נראה משום דתגלחת הרי
צלא"ה מגלח דאפ' אי חרדל קיבל עליו
מגלח כל ל' ול', וזהו נמי שכ' רש"י במשנה
"ואין להם הפסקה כל ימיו" כלומר שאסור

דצריך למיתב תענית לתעניתו בתענית חלום⁸. ולכן קרבנותיו המה קרבנות הנשיאים בחנוך המזבח⁹, שלב נשבר הוא טוב מכל הקרבנות, כדאמר סנהדרין מג, ב¹⁰. והנזירות הוא חינוך לשבירת הרוח והלב המתאווה, לכן מביא קרבנות חנוך, ודו"ק¹¹.

ו, יז ועשה הכהן את מנחתו וכו'. משום דמנחות ונסכים כשרים לאחר זמן¹, ובכהן אחר, לכן כתב "הכהן"

דבבמה כשר עולת נקבה כמ' עבודה זרה דף כה³, מביא עולה נקבה, ורק במקדש ליכא עולה נקבה. לכן "אחד לעולה", שאף בלא כבשה⁴ מוכרח להיות "אחד" – זכר.

נזיר חכמה

ענין החטאת בנזיר, הוא לפי שבטל ממנו כמה מצוות, כמו טומאה לקרובים שהיא מצוות עשה⁵, וכן קידוש והבדלה על היין⁶. ואם פעלו אצלו בפרישות, אז הוא טוב ומשובח⁷. אבל מכל מקום צריך כפרה על זה, כמו שהביא ר"ח

גזר דינו של שבעים שנה. ואף על פי כן, חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת. מאי תקנתיה? אמר רב נחמן בר יצחק, ליתב תעניתא לתעניתא. בתוספות ד"ה כל מובאת דעת הר"ח כי מדובר בתענית חלום (עצם הענין שנוי במחלוקת ראשונים – עיין עינים למשפט בברכות שם). 9. להלן פרק ז: "פר אֶחָד בֶּן בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּכֶשׁ אֶחָד בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה. שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת. וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם...". 10. ואמר ר' יהושע בן לוי, בזמן שבית המקדש קיים, אדם מקריב עולה, שכר עולה בידו. מנחה, שכר מנחה בידו. אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולן, שנאמר (תהלים נא, יט): "זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נְשָׁבָרָה". 11. ועיין עוד בענין החטאת בנזיר דברי הרמב"ן, וברבינו בחיי, ובצורר המור.

(ו, יז) 1. מנחות מד, ב: תנו רבנן, "וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם" (במדבר כט, ל) – הבא מנחה ואח"כ הבא נסכים, רבי אומר: "זִבְחָה וְנִסְכֵּיהֶם" (ויקרא כג, לז) – הבא זבח ואח"כ הבא נסכים. ורבי נמי הא כתיב "וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם"! ההוא מיבעי למנחתם ונסכיהם

ורבינו מפרש לשיטת ר"מ. 3. צ"ל דף כד, ב: מיתיבי (בענין הבאת קרבן מגוי והספק של נעבד) "וְאֵת הַפְּרוֹת הָעֵלּוּ עֹלָה לָהּ" (שמואל א ו, יד) – הוראת שעה היתה, (מפני הנס שנעשה על ידיהן – רש"י). הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי, עולה נקבה מי איכא?! ומאי קושיא, דלמא בבמת יחיד (שרי, דהתם בבמת יחיד הואי, דבמה גדולה בנוב היתה – רש"י), וכדרב אדא בר אהבה... מנין לעולה נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד שנאמר (שם ז, ט): "וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל טִלָּה חֶלֶב אֶחָד (רחל ומניקה את בנה – רש"י) וַיַּעֲלֶהוּ עֹלָה...". "ויעלה" כתיב... 4. כלומר, בבמה ששם אין כבשה – חטאת. המלה "אחד" מיותרת, כי די היה לכתוב – "כֶּכֶשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ תָּמִיד אֶחָד לְעֹלָה"! 5. ויקרא כא, ב-ג: "כִּי אִם לְשֹׂארוֹ הִקְרִב אֵלָיו לְאָמוֹ וְגו' לָהּ יִטָּא" – מצות עשה (זבחים ק, א). 6. על פי שיטת הרמב"ם ספר המצוות עשה קנה: היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו... על היין... 7. כלומר, כדאי 'הקרב' המצוות האלה על מזבח עלייתו בפרישות. 8. ברכות לא, ב: ואמר רבי אלעזר משום ר' יוסי בן זמרא, כל היושב בתענית בשבת קורעין לו

שיעורי רבנו נזיר ד. משולם דוד הלוי כא

דאינו אסור בהכל, ובמחני' קמא הו"ל לאשמועינן הכי דנזיר אינו כנזיר שמשון וכל דקדוקי נזיר עליו. ועי' צפי' הרא"ש שפ' דנקט הכי אטו מחני' דלקמן דחנן דנזיר שמשון ונזיר עולם אין כל דקדוקי נזירות עליהם תני דהכא כל דקדוקי נזירות עליו, והיינו דהרא"ש לשטתו הנ"ל דהכא מייירי דכלבו מחכיון לקבל עליו נזירות גמורה ומש"כ ליכא שום הו"א דלא ינהגו בו כל דקדוקי נזירות, ואף דאיכא היכ"ח דלא נהיגי ציה כל דקדוקי נזירות, כנזיר שמשון מ"מ הכא קיבל נזירות גמורה ולש' הו"א כן, ומש"כ תי' דאידי דמחני' דלקמן נקט כן.

ולשיטת הרמב"ם דמייירי הכא באופן שכלבו אינו רוצה לקבל כל דיני נזירות שפיר שייך הו"א דלא ינהגו בו כל דיני נזירות כדמלינו כנזיר שמשון, אצל תוס' הא מפרשי כהרא"ש וכמ"ש לעיל, ולפירושם ז"ע מהיכ"ח הו"א דיהיה כנזיר שמשון הא כלבו מכיון לנזירות גמורה, וז"ע.

דף ד.

רש"י ד"ה והרי מושבע ועומד עליו מהר סיני הוא, דכתיב זכור וכו' וזכרהו על היין וכו', מבואר בזה ששיטת רש"י היא דאיכא חיוב מדאורייתא לשמות יין, ולא רק דלר"ך לקדש ולהבדיל על היין מדאורייתא אלא גם מדאורייתא לר"ך לשמות את היין, וז"ע דמלכד ע"ס החידוש דקדוש על היין הו' מדאורייתא, ז"ע מנ"ל למימר דאיכא חיוב לשמות את היין מדאורייתא, ומדברי רש"י מבואר דאף שחית היין הו' חיוב מן הסורה, וז"ע.

ובתוס' ד"ה מאי מבואר דס"ל דנהי דקדוש מדאורייתא מ"מ על היין אינו מדאורייתא, וכן מבואר בדברי הרמב"ם פכ"ט משבת הל"א דמ"ע לזכור את השבת בדברים, כניסחתו בקידוש וציניחתו בהבדלה, ובהל"ו כתב: "מדברי סופרים לקדש על היין ולהבדיל על היין". והיינו כחוס' דמדאורייתא צעין קדוש בדברים, ורק

שמקבל, אמנם ד"ה עד וד"ה מיין נקטו דכשכא לפרש לר"ך לפרש הכל, ומשמע דאייירי לענין מה שמוציא בפיו, ויחנן כנ"ל דס"ל דפליגי בחרתי.

וע"ע צפי' הרא"ש לקמן יא. על מחני' דמזגו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו דהו' נזיר שכתב: "ואפי' לר"ש דאמר עד שזיר מכולן הכא מודה כיון דלא הזכיר בהדיא יין דלא גרע מידות נזירות", וכונתו דאף דאמר "ממנו" דהיינו לכוס יין, מ"מ כיון דלא אמר בהדיא מיין הו' כמי שנדר סתמא ולא פי' ודמי להריני מסלקל ומש"כ הו' נזיר אף לר"ש, ובמחני' החס דהריני נזיר ע"מ שאהא שותה יין פירש: "רבנן לטעמיהו דאמרי לעיל אפילו לא נדר אלא מן החרגנים נזיר מכולן", והיינו כמ"ש התוס' שם שהבאנו, וז"כ דהא בכה"ג ליכא חסרון בלשון הקבלה, דהא מייירי דאמר הריני נזיר ורק בהיכא דהתחיל לפרש והזכיר רק חלק מאיסורי נזיר בזה פליגי, אצל הכא דבלשון קבלתו קיבל הכל ליכא חסרון כלל, ולא זהו צא לפרש דאייירי ציה ר"ש, דהכא נזיר בלשון נזירות גמורה ורק התנה חנאי, ולכאורה מוכרח מזה דלתוס' והרא"ש רבנן ור"ש פליגי בחרתי וכמשנ"ת. וע"ע לקמן יא: דמפרש דלרבנן היכא דנשאל רק על החרגנים הותרה כל הנזירות, ולר"ש לא הותר כלום עד שישאל על הכל, ולכאורה בזה מבואר נמי דפליגי ביסוד הדין דקבלת נזירות, דלרבנן באיסור אחד שמקבל עליו חל כל הנזירות, וה"ה לענין שאלה כשנשאל על אחד הותר הכל, ולר"ש אינו נזיר עד שיקבל הכל וממילא אינו שאלה עד שישאל על הכל, והיינו כהרמב"ם. וא"כ ז"ל כנ"ל דבחרתי פליגי.

תוד"ה וכל דקדוקי נזירות עליו, משום דנזיר שמשון מותר ליטמא למחיס קאמר הכא וכל דקדוקי נזירות עליו, ע"כ. ז"כ מאי כוונתם ומה ההו"א דיהיה כנזיר שמשון, וכי משום דאשכחן דנזיר שמשון אינו אסור בהכל הכ"נ הכא הו"א

משולם דוד הלוי

נזיר ד.

שיעורי רבנו

כב

הכוס לקדוש, ואמנם א"א לומר כן, דהא בצרכות נא: נחלקו ב"ש וצ"ה מה מצרך קודם, ולצ"ש קודם אומר קידוש ורק אח"כ מצרך צפה"ג, ונמצא דבשעה שאמר הקידוש עדיין לא יכול לשמות הכוס, ואין שייכות בין הכוס לקידוש, ולסברא הג"ל נמצא דלא הוי קידוש על הכוס, וצ"כ צ"ל דלא זהו הטעם ואף שאין יכול לשמות היין נחשב כקידוש על הכוס, דומיא דהגדה והלל על הכוס, וכן צרהמ"ז דחשיב דמצרך על הכוס אף דלכו"ע מצרך צפה"ג רק לאחר צרהמ"ז, וצ"כ דאף שאינו יכול לשמות את היין נחשב כמצרך על הכוס, וא"כ ליכא להאי טעמא, וצ"כ דמאי דמצרך צפה"ג הוא רק כדי שיוכל לטעום מהיין כמו שהוכחנו לעיל שצפה"ג אינו מעצם הקידוש, ומאי דבעינן שיוכל לטעום מן היין הוא רק משום הדין דהמצרך צריך שיטעום, דבכל כוס של צרכה קיי"ל דהמצרך צריך שיטעום ואינו חלק מהקידוש בדוקא, כך צ"ל לכאורה.

אולם יעויין בגמ' עירובין מ: דאימא שם לדינא דהמצרך צריך שיטעום, ופרש"י בד"ה לימציא לינוקא שכח: "דהאי שיטעום דקאמר לאו דווקא קאמר אמצרך דהוא הדין כי שתי אחרינא, דטעמא משום דגנאי הוא לכוס של צרכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר, שמהא צרכה היין דבורא פרי הגפן שלא לצורך", וכו'. וא"כ מבואר דצדדי רש"י איפכא ממש"כ דכל האי דינא דהמצרך צריך שיטעום הוא רק כדי שלא תהיה צרכה צפה"ג לבטלה, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי הזקקנו את המקדש לצרך צפה"ג, לא יצרך ולא ידקק לטעום, כנ"ל. (ועוד נחזאר דמאי דצריך לטעום אינו מעיקר החיוב קידוש על היין, ולא כמ"ש רש"י בסוגיין וכמ"ש לעיל, אמנם אין זה סתירה דרש"י דנזיר אינו ברור מי כתבו.)

ועיין בסוגיא דר"ה כט.: דצעי רבא דמאי דקיי"ל דכל צרכה המנוות אע"פ שינא מוילא מדין

מדרבנן צעינן על היין. אמנם גם הרמב"ם לא כתב דצריך לשמות את היין מדברי סופרים, ורק צה"ל שם כתב כיצד מקדשים וכתב דאחר שמקדש שותה מלא לוגמיו, ויל"ע בזה אם צמה שחקנו חכמים לקדש על היין נכלל בזה דחקנו גם לשמותו, או דיחקן דאם מקדש על הכוס ולא צריך צפה"ג ולא שמה היין ינא ידי חקנת חכמים לקדש על היין וא"כ לשמותו בדוקא, דחקנתם היתה רק לקדש על הכוס ולא יוסר.

ויל"ע במאי דמצרכים צורא פרי הגפן בשעת הקדוש אם זהו חלק מהקדוש או דמצרך כן רק כדי שיוכל לשמות מן היין, ולכאורה פשוט דצרכה צפה"ג אינה מעצם הקדוש, דעי' ברמב"ם שם הלי"צ דמי שאכל צער"ש וקדש עליו היום והוא בחור הסעודה פורס מפה ומקדש וגומר סעודתו ומצרך צרהמ"ז, ואם צריך על היין לפני"כ אינו מצרך בקידוש צפה"ג, וכן מפורש בשו"ע או"ח סי' רע"א סעי' ד', ואם צרכה צפה"ג היא חלק מהקדוש היאך ינא יד"ח קידוש בלא שצריך צפה"ג, וצ"כ דצרכה צפה"ג אינה מעצם הקידוש, אלא רק דכיון דצריך לטעום היין משום הדין דהמקדש צריך שיטעום משו"כ מצרך צפה"ג כדי שיוכל לטעום, ונמצא לפי"ז דכל החיוב מדרבנן הוא רק לקדש על היין ולא דצריך לשמותו, ודמי להא דאומרים הגדה על הכוס וכן הלל על הכוס, ורק משום הדין דהמצרך צריך שיטעום צריך לצרך צפה"ג.

ואולי היא גופא, כיון דאיכא חיוב זה דבכל כוס של צרכה צריך שיטעום, ממילא בחיוב דרבנן לקדש על היין, נכלל ממילא גם צרכה צפה"ג ושחית היין, ואם לא שמה היין לא ינא ידי חובת קידוש על היין.

או די"ל דכיון דחקנו לקדש על הכוס א"כ אם אינו יכול לשמות מהכוס לא חשיב כקדוש על הכוס, דכיון שאינו יכול לשמותו אין שייכות בין

שיעורי רבנו נזיר ד. משולם דוד הלוי כג

וע"ע בסעיף ט"ו שם דאיתא: "קידש וקודם שיטעום הפסיק בדבור חוזר ומצרך בורא פרי הגפן ואינו צריך לחזור ולקדש", ונ"צ מאי קמ"ל בזה דאינו צריך לחזור ולקדש, הלא קידש כבר ומדוע יחזור ויקדש, ולכאורה מבואר נמי כנ"ל, והיינו דהו"א דכיון דאיכא דין מיוחד בקידוש לצריך לשמות הכוס משו"כ אם הפסיק ואינו יכול לשמות היין לא ילא ידי חובתו בקידוש הראשון, וקמ"ל דמ"מ הצרכה אינה מעכבת ואם יצרך שנית וישמה הרי זה נחשב כשמה מכוס הקידוש, וכן משמע בב"י הגר"א שם שכתב: "דבפה"ג אינו מעכב הקידוש", והיינו דהו"א דמעכב, והטעם דהו"א הכי כמשנ"ת.

עוד איתא שם בסעיף ט"ו: "אם נשפך הכוס קודם שיטעום ממנו יציא כוס אחר ומצרך עליו בפה"ג ואינו צריך לחזור ולקדש", ונ"ע אמאי יציא כוס אחר, ועיי"ש במג"א סקל"ב. ולכאורה מבואר נמי כנ"ל דאיכא דין מיוחד בקידוש לצריך לטעום מהכוס, ומשו"כ אם נשפך יציא כוס אחר, ובשאר כוס של צרכה פשיטא דאם נשפך ללא יציא כוס אחר, והיינו משום דהתם כל השמיה הוא רק משום דהמצרך צריך שיטעום וכיון דנשפך אול נמי האי דינא, משא"כ קידוש דאית ציה דין מיוחד לצריך לשמות ומשו"כ אף שנשפך צריך להציא כוס אחר ולשמות ורק דנ"ע איך כוס זה משמיך לקידוש ובמה מנטרף, אך מ"מ כך היא ההלכה הפסוקה ומינא מוכח כמשנ"ת דבקידוש איכא דין שמה צפנ"ע.

אלא דיל"ע מנא נפקא לן האי דין מיוחד בקדוש לצריך לטעום מן הכוס. ועי' בט"ז שם סקי"ח שכתב דטעם הגאונים דהמצרך צריך לטעום בדוקא הוא משום דקידוש אסמכיה אקרא דזוכרהו על היין, והרי מבואר בזה דהט"ז נקט דהאי דינא דקידוש הוא מעטם התקנה לקדש על היין, דכיון דחקנו לקדש על היין נכלל בזה נמי דצעי לשמות מן היין, ולעיל הסתפקנו בזה דיתכן דחקנו רק

ערבות, אם יכול להוציא חצרו בצרכה הלחם של מנא ובצרכה היין של קידוש אע"פ שינא מוציא מדין ערבות, אם יכול להוציא חצרו בצרכה הלחם של מנא ובצרכה היין של קידוש אע"פ שינא כבר, ועיי"ש ברש"י ד"ה מהו שכתב: "צרכה המוציא וצרכה היין מיצעי לן, שאין באות אלא לפי שהמצרך צריך שיטעום ואי אפשר ליהנות בלא צרכה", הרי להדיא כמ"ש לעיל דצרכה בפה"ג ודאי אינה חלק מהקדוש אלא היא רק כדי שיוכל לטעם מן היין, וצעינן לטעם מכוס של קדוש כיון דדינא הוא דהמצרך צריך שיטעום, ונמצא דדברי רש"י סותרים זא"ז, דלדבריו צעירוצין המצרך צריך שיטעום משום שיצרך בפה"ג, ולדבריו צר"ה צריך לצרך בפה"ג משום שצריך לטעום, ונ"ע. (קושיא זו שאלתי את החזו"א, ואמר דנ"ע).

אמנם יל"ע צעיקר הדין לצריך לשמות כוס קידוש, אם הוי רק ככל כוס של צרכה דנאמר בו הדין דהמצרך צריך שיטעום, ואף בקדוש צריך לשמות מן הכוס רק משום האי דינא, או דהוא דין מיוחד בקידוש שצריך לשמות מכוס הקידוש.

ועי' בשו"ע אור"ח סימן רע"א סעיף י"ד דאין צריך שהמקדש ישמה את היין ואף אם שמה אחד מהמסובין מלא לוגמיו ילא, אולם הגאונים סוברים דאם לא טעם המקדש לא ילא וראוי לחוש לצריהם, ומיהו ס"ל הכי רק בכוס קידוש אבל בשאר כוס של צרכה מודו הגאונים דסגי בטעימת אחר. ולכאורה מבואר בזה להדיא דלהגאונים איכא דין צפנ"ע לצריך לשמות מן היין, דהא בכל כוס של צרכה סגי בטעימת אחר ובקידוש ס"ל ללא מהני. ויתכן דאף הני דס"ל דמהני טעימת אחר מודו דבקידוש איכא דין מיוחד דשתיית הכוס, ואינו רק משום המצרך צריך שיטעום ורק דס"ל דאף לקיום האי דינא סגי בטעימת אחר.

סימן ס

בענין מצות קידוש האם מצותו דוקא על היין מה"ת

שאלה הא דתניא בפרק ערבי פסחים (דף ק"ו) זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין, וקי"ל דקידוש היום הוי מה"ת, אי על היין דוקא מן התורה או לאו דוקא על היין^א.

תשובה הא מילתא מחלוקת דקמאי היא, ותליא בסוגיא דפ"ק דנזיר (דף ג') דתניא התם רש"א אינו חייב עד שיזיר מכולן, ורבנן אמרו אפי' לא נזר אלא מחד מנהון הוי נזיר, ואמרו רבנן מ"ט אמר קרא מיין ושכר יזיר, ור"ש ההוא מיבעי ליה לאסור יין מצוה כיון רשות, מאי היא קידושא ואבדלתא, מושבע ועומד עליו מהר סיני, אלא כי הא דא"ר שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר, אתיא נזירות חיילא על שבועה, ורבנן נמי הא מיבעיא ליה לאסור יין מצוה כיון רשות, א"כ לימא קרא מיין, מאי ושכר, ש"מ תרתי. ופי' המפרש מאי היא קידושא ואבדלתא, אמאי חל עליו איסור

נזירות, הרי מושבע ועומד מהר סיני דכתיב זכור כו' זכרהו על היין, אין לי בכניסתו ביצאתו מנין כו', וקי"ל נשבע לבטל את המצוה פטור דלא אתיא שבועה ומבטלה מצוה ע"כ, ולדבריו קידוש היום על היין הוא מה"ת, ונזיר מותר וחייב לשותתו, דאין איסור נזירות חלה עליו^ב.

והתוספות הקשו על זה כמה קושיות, א' אדרבה להכי איצטריך קרא מיותר לומר דחל עליו נזירות^ג. ונ"ל דלא קשיא מידי, דכיון דנזירות לשבועה מדמינן לה, ה"פ כיון דגלי קרא נזירות חלה על דבר מצוה, נגמור מיניה דשבועה נמי חיילא על דבר מצוה, ולא מהא דתנן נשבע לבטל את המצוה קא פריך וכדפי' המפרש, דמהא וודאי לק"מ דהרי הא דפטור ילפי' לה מלהרע או להטיב ולפטור מקרבן שבועה אתיא כדאמר בפ"ב דנדרים (דף י"ז), א"כ א"א ללמוד זה מזה, דגבי שבועה

וממילא שיש הפסק, ועוד דלהדיא מבואר בגמ' [שבת קל"ג ב] דאין קפידא אפילו לכתחלה שאומר שם דאומן אומר אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבדייתון פלגא ע"ש. ויש שדחו ראיה זו, ואין זה דחייה, ואין הפשט יוצא מידי פשוטו. ולכן בימינו לא שמענו מי שמקפיד על זה אף לכתחלה^ד, ע"כ. ועי' בחת"ס ח"ו סי' צ"ט באריכות בענין זה.

א. ובאמת כבר נסתפקו בזה התוס' בפסחים דף ק"ו ע"א, שכתבו בא"ד, 'ונראה דקידוש על היין אסמכתא היא, והא דאמר במי שמתו נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה היינו דוקא קידוש היום אבל על היין לא הוא אלא מדרבנן, ועוד מצינו למימר דקידוש על היין דבר תורה אבל הא דאמר המכרך צריך שיטעון זהו מדרבנן^ה, ע"כ. ואפי' לפמ"ש הרשב"ם שם דף ק"ו: דיכול לקדש על הפת מ"מ י"ל דהוא דאורייתא, שהרי כתבו תוס' שם דאף לפירוש רשב"ם היינו דוקא בקידוש ולא בהבדלה, ואיכא טעמא "דכיון שמצוה לסעוד סעודת שבת שייך קידוש על הפת, אבל הבדלה אין ענינה אצל פת אלא דוקא על היין דשייך בכל דבר הודאה ושירה^ו", ע"כ, ועי' בתוספות ר"ד דף ק"ו שכתב "דהא דתניא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו לאו דוקא

יין אלא ה"ה נמי על הפת יכול לקדש ואורחא דמילתא נקט יין המשמח אלקים ואנשים וכו', ואין קידוש אלא במה שהוא שקובע סעודתו או פת או יין דכתיב וקראת לשבת עונג במקום קריאה שם יהא עונג וכו', דהא דתניא זכרהו על היין מן התורה היא לקדש על היין ואע"ג דלא כתיב יין בקרא כך קיבל משה בסיני דצריך לקדש על היין או על הפת שגם היא חשובה כיון^ז, ע"כ.

ב. ובאמת כן מבואר מדברי הר"ן בשבת (דף י' בדפי הרי"ף) שהקשה בהא דאמרין דנר חנוכה עדיף מקידוש היום, הא האין דחינן קידוש היום דאורייתא משום נר ביתו וחנוכה, ותי' דלא דחינן ליה דאפשר לקדושי אריפתא ע"ש. ומבואר דס"ל דמדאורייתא צריך לקדש על היין, דקאמר דקידוש היום דאורייתא, וע"כ היינו לקדש על היין.

ג. עי' בשו"ת חוות יאיר סי' י"ג שכתב "אבל באמת אין זה קושי' לרש"י דכיון דזה כלל גדול וילפינן מקרא דלא יחל דברו דאין נשבעין לבטל מצוה, מנלן לר"ש לפרוך הכלל זה וקרא דיין ושכר יזיר אתי' כרבנן^ח, ע"כ. וע"ע שם בסי' י"א, באריכות בסוגיא דנזיר הנ"ל.

גלי קרא דלא חיילא, וגבי נזירות גלי דחיילא. ועוד דהא לענין קרבן לא שייך למילף שבועות מנזירות, דהא אין קרבן בעובר על נזירתו. אלא מהא דתנן התם במס' נדרים פריך, דתנן קונם סוכה שאני עושה כו' בנדרים אסור בשבועות מותר, שאין נשבעין לעבור על המצוה, ומפרש בגמרא טעמא דכתיב לא יחל דברו, דברו לא יחל אבל מחל הוא לחפצי שמים, ופריך מ"ש נדר דכתיב איש כי ידור נדר לה' כו', שבועה נמי הא כתיב או השבע שבועה לה', כלומר מנלן דלה' אנדר קאי דאפי' חפצי שמים שהוא דבר מצוה נמי לא יחל, ודברו לא יחל אבל מחל הוא לחפצי שמים אשבועה קאי איפוך אנא, ומסיק הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה, כלומר כיון דנדרים מיתסר חפצא אנפשיה, לפיכך אמר דלה' עליהו קאי, דאין החפץ משועבד למצוה, אבל שבועה דמיסתר נפשיה אחפצא הוא, דהא שבועה שלא אעשה דבר פלוני קאמר, דתלה בדנפשיה, והוא מחוייב במצוה, לפיכך אמר דדברו דממעט

חפצי שמים עליהו קאי, וקרא דלהרע או להטיב למיפטריה מקרבן שבועה, וקרא זה למיפטריה מלאו דשבועה כדאמר התם. והשתא פריך שפיר כיון דגלי קרא דמיין ושכר יזיר דנזירות חלין על דבר מצוה דקידוש והבדלה, אף על גב דנזירות נמי מיסר נפשיה מחפצא הוא¹, דהא הריני נזיר קאמר דתלה בדנפשיה, ש"מ דמיסר נפשיה מחפצא לאו מילתא היא, אם כן נגמור מיניה דשבועות נמי אף על גב דמיסר נפשיה מחפצא, אפ"ה חיילי אדבר מצוה, וקרא דלה' עליהו קאי וקרא דדברו אנדרים קאי.

עוד כתבו התוס' וע"ק מאי משני בתר הכי כגון שנשבע לשתות וחזר ונדר בנזירות דאתיא נזירות וחיילא אשבועה, אכתי תקשה הרי מושבע ועומד מהר סיני כלומר דאין לך מושבע גדול מזה שנשבע לשתות, ולפנינו נדבר מזה בע"ה².

עוד כתבו התו' דקידוש היום לאו דאורייתא דכתיב **זכור ודרשין זכרהו על היין אסמכתא היא**

ד. מוכח מדברי רבינו דנזירות הוא האיסור גברא כמו שבועות, דמיסר נפשיה מן חפצא, וכ"כ בפי' הרא"ש נדרים דף ב: "ונזיר אף על פי שנאסר ביין, אינו נאסר היין עליו, אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר וממילא נאסר ביין ובתגלחת ובטומאה", ע"כ. אבל באמת אין זה פשוט כ"כ, דיש סוברים דנזירות איסור חפצא הוא, וכן משמע מדברי הראב"ן כמ"ש להלן, שהרי דימה נזירות לנדרים, ויעוי' בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' נ"ד שמביא מהג' הרב יחיאל בסאן דס"ל דנזירות איסור חפצא הוא, דכשאמר הריני נזיר הוא גזר' הכתוב שהרי הוא כמי שמזכיר התער והמת, וז"ל "שהנזירות הוא איסור חפצא ממש בנדר מהנדרים, אלא שהחפץ שהוא אוסר עליו הן אבריו ופיו לשתות יין ושערו לתגלחת וידיו לנגיעה במת ורגליו להכנס באהל המת, ולכן דמיא קצת לאיסור גברא, לפי שרוב אבריו או כולם אסורים בדברים אלו וכו', ואם כן האומר הריני נזיר גזר' עליו הכתו' דסתמו כאלו פי' שהוא אוסר פיו לפרי הגפן ושערו לתגלחת וכו', או שנאמר שלשון נזיר מלה הסכימו עליה שהיא מורה על איסור ג' מינין שאסורין בנזיר וכו'", ע"כ, ומובא מקצת דבריו בספר שלמי נדרים על דברי הרא"ש הנ"ל.

והמהרי"ט בעצמו כתב בסי' נ"ג "וכך נ"ל בירורן של דברים דשלשה חלוקי איסור הן, נדר חל על החפץ ואין לו שום שייכות על האדם הנודר, ושבועות איסור גברא הוא

דאסר נפשיה מן חפצא, אבל אין גופו של אדם נתפס בה וכו' ומ"מ אין האיסור חל על גופו של אדם, ונזיר הוא עצמו נתפס בנדר ונתקדש גופו, דומיא דכהן וממילא נאסר ואין צריך לאסור עצמו על החפץ וכו' אלא דכיון שנדר בנזיר התורה אסרה היין עליו כמו שאסרה עלינו החלב והדם וה"ל כנודר בדבר האסור, דהכי משמע קרא ואיש כי ידור נדר נזיר וכו'", ע"כ. ועי' באבני מילואים תשובות סי' ט"ו וכ"ב.

ה. ובפירוש הרא"ש שם כתב "ונ"ל דהא ל"ק דלהך פירושא לא גריס אלא וה"ג כי הא דאמר רבא כלומר כי היכי דאמר רבא דנזירו' חלה על שבועה ה"נ חלה על מצות קידוש", ע"כ. ובחי' רבינו פרץ על מס' נזיר כתב נמי דדוחק לפרש כדברי ר"ת, וכתב "נראה דלעולם נוכל לישב פירוש ראשון, ולא דפריך הרי מושבע ועומד לענין חיילות שלא יחול עליו נזירות מאחר שמושבע ועומד מהר סיני, דא"כ מאי שני ליה כדפרי', אלא ה"פ הרי מושבע ועומד מהר סיני שהכתוב צוה שישתה יין קידושא, וא"כ דנאמר שע"י נזירות יאסר ביין של מצות קידוש איך ישבחוהו הכתוב לומר כשנודר נדרו להאסר ביין קידוש דשפיר עבד כדכתיב כי יפליא וכו' שמבטל מצוה שצוה לו לעשות, ומשני כי הא דרבא וכו' דאע"ג דמבטל שבועתו והכתוב צוה לו לקיים שבועתו, מ"מ הכתוב לא צוה לו שישתה אלא שהוא גורם לעצמו להתחייב לשתות", ע"כ. ועי' בחי' רמ"ש ריש מס' נזיר.

שאגת

קידוש / סימן ס

אריה

נג

דבר מצוה, סוכה שאני עושה, לולב שאני נוטל, תפילין שאני מניח, אלמא במפרש חיילא ולא בסתם ותו לא מידי ע"כ.

ותימה לי על פי' דמפרש הא דנדרים חלין על דבר מצוה, דוקא במפרש, אבל בסתם לא, אדרבה בסתם חלין טפי, דהא אפי' שבועה דלא חיילא במפרש, אפ"ה בסתמא חלה ע"י כולל, דמיגו דחלה על דבר הרשות, חלה נמי ע"ד מצוה, דהכי אמרי' בירושלמי ומביא הרי"ף בס"פ שבועות שתים בתרא ובשילחי פסחים, שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בליל פסח, שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח לוקה ואוכל מצה בליל פסח, שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה, שבועה שלא אשב בצל סוכה לוקה ויושב בצל סוכה. וטעמא דכשנשבע בפירוש על מצה וסוכה של מצוה לא חיילא שבועה עליה דאין נשבעין לעבור על המצוה, אבל בנשבע במצה וצל סתמא, מיגו דחייל על מצה וצל דעלמא, חייל נמי על של מצוה ע"י כולל, אלמא אפילו שבועה דלא חיילא על דבר מצוה במפרש אפ"ה בסתמא חיילא, נדרים שחלין במפרש כדתנן סוכה שאני עושה כו' לא כ"ש דחלין בסתמא.

ואף ע"ג דלשיטה זו דמפרש מושבע ועומד מהר סיני ואין נזירות חלה עליו, והא אף על גב דנזירות כולל יין מצוה עם יין רשות, אפ"ה לא

ע"כ, כלומר על היין הוי אסמכתא דעיקר קידוש היום וודאי הוי מה"ת כדאמר בהדיא פי' מי שמתו (דף כ), מ"מ אינו מוכרח די"ל דעל היין הוי נמי מה"ת, מסיימי התוס' שם לכן נראה לר"ת דגרסינן בתמיה וכי מושבע ועומד מהר סיני כלומר ל"ל קרא מיותר לאסור יין מצוה וכי מושבע כו' ע"כ¹, הרי ס"ל לר"ת דעל היין אינו מה"ת, וכן דעת הרמב"ם שכתב בפרק כ"ט מהל' שבת דקידוש והבדלה הויין מה"ת ועל היין מדברי סופרים.

וראיתי להראב"ן בסוף ספרו שכתב שם הקשה לו ר"מ אהא דפריך מושבע ועומד מהר סיני הוא, דק"ל מתני' דנדרים דקתני שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות, ושאל את פי ר' יעקב הצרפתי, והשיב לו דה"פ התם בנזיר וכי מושבע ועומד הוא מהר סיני על קידוש והבדלה שהוצרך קרא מיין ושכר יזיר למיסריה, הלא אין מושבע עליו מהר סיני, שלא מצינו בקרא בפירוש שקידוש והבדלה על היין, אלא שחכמים דרשו זכרהו על היין. 'ולא נראה האי פי' דהא כל התורה מדרש חכמים הוא, ומה שדרשו חכמים הוא מצוה של תורה בעל פה היא וניתנה בסיני², אלא נ"ל פי' מושבע ועומד מהר סיני הוא, וכיון שמצוה לקדש על היין מה"ת אין נדר הנזיר בסתם חל עליו, אלא במפרש שיאמר הריני נזיר מיין מצוה דהיינו קידוש, כדתנן בנדרים שהנדרים חלים על

שידור מכלן, ואנן לא קי"ל הכי אלא כסתם מתניתין דתנן הריני נזיר מן החרצנים או מן הזגים וכו' הרי זה נזיר וכל דקדוקי נזירות עליו, וכיון דקושיין לר"ש לא חש תלמודא לאורוכי, ואפשר דקים ליה לתלמודא דר' שמעון ס"ל דקדושא ואבדלתא על היין מן התורה, ופריך ומשני אליביה, אבל אנן לא קיי"ל הכי, א"נ המקשה הוה ס"ל דעל היין מן התורה, ומתוך לפי סברתו, ואנן לא קי"ל הכי אלא על היין מדרבנן היא, וזו הסכמת המפרשים, ע"כ.

ח. משמע מכאן דלמ"ד על היין מה"ת הוא היינו מהלכה למשה מסיני, והיינו כמ"ש התוס' רי"ד פסחים דף ק"ו דהא דתניא זוכרהו על היין מן התורה היא לקדש על היין ואע"ג דלא כתיב יין בקרא כך קיבל משה בסיני דצריך לקדש על היין או על הפת שגם היא חשובה כיון, ע"כ.

ו. יעוי' בספר הישר לר"ת (חלק החידושים) סי' ס"ב שכתב "פירש רבינו יעקב זצ"ל טעו הקדמונים בפירוש של שמועה, אלא ה"פ יין מצוה מאי היא קידוש והבדלה ורבייה קרא לאסור, ופריך מאי איצטריך קרא לאסור הרי מושבע מהר סיני הוא, וכי מושבע מהר סיני אקידוש ואהבדלה דרבנן מי איצטריך למיסר דרבנן, אלא כי הא דאמ' רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות וחייילא אשבועה, ולשון הרי הטעה אותם, אבל לשון נזיר חלוק", ע"כ.

ז. וכן יעוי' בשו"ת רב"ז ח"ב סי' תרפ"ח שנשאל אהא דקאמר הגמ' מושבע ועומד מהר סיני הוא דמשמע דין של קידוש הוא מה"ת, ולא נחא ליה בפר"ת, דהלשון אינו מתיישב יפה לפי גרסא זו וכי מושבע ועומד, הכי הוה ליה למימר וכי מדאורייתא היא, ומיישב הסוגיא באופן אחר, ז"ל "ולפיכך נ"ל דהכא לר' שמעון קיימין דאמר אינו חייב עד

הגדולים

מערכת גדולים א

שם

לב

כמו שכ' בס' יוחסין דף ק"ו דפוס
אמשטרדם ובצמח דוד כתוב שנת כ"ח,
ולפ"ז יתכן מאד שרבינו יחיאל אבי הרא"ש
היה חתנו של ראב"ן.

ועתה ראיתי להרב מהר"י חאגיז בהלכות קטנות
ח"ב סי' שיי"א דנשאל אם יש לקרות לאבי זקנו
זקני והשיב דהרא"ש כותב על הראב"ן זקני והטור
כותב סתם כתב ראב"ן ותלה זה בדין אם שלישי
בראשון כשר לעדות ע"ש. ויש להרגיש דפשיטא
ליה דראב"ן הוא זקנו ממש של הרא"ש וכפי מה
שהעיר בס' קורא הדורות אינו זקנו ממש אלא זקנו
של אביו או של אמו כמ"ש שם בספר קורא
הדורות דף כ"ג ע"ב. הן אמת שאני הצעיר כתבתי
לעיל דראב"ן הפליג בזקנה מאד כפי הנראה מכמה
מקומות מספרו שהבאתי שם ויתכן שיהא זקנו
ממש, אמנם אין הדבר פשוט וברור. ותו יש להעיר
על הרב הלכות קטנות דלמאי אתא אי נימא ביכול
הכתוב מדבר אי מצי למימר זקני על אבי זקנו, הא
פשיטא דאי בעי למימר שפיר מצי למימר למעלה
מזה כמו שהוכחתי אני הדל בספרי הקטן חיים
שאל סוף סי' כ"ח ע"ש, ואם הרב ז"ל קאי אם חייב
לומר הא ודאי לא מחייב ולא שייך בזה חיוב. וי"ל
דהרב ז"ל מיירי למען דעת היכי הווי סדר העולם
ודרך בני אדם ודו"ק.

ודע שמצאתי במגילת סתריו של רבינו מהרח"ו
ז"ל מטהרת ידו הקדש ממש וז"ל, זה מצאתי
באגרת רבינו יהודה בן הרא"ש אחי רבינו יעקב
בעל הטורים ולא העתקתיה כולה וז"ל, ולפי
שיצאתי קטן מאשכנז לא השגתי לשמוע מעשיהם
רק מעט מזער אבל שמעתי מא"א ז"ל ומאחות
זקנתי ז"ל אשר ספרו לי כי זקני ה"ר יחיאל ז"ל
נולד בשנת תתק"ע ובהיותו בן ט"ז שנה היה לו
חבר נאמן בישיבה ושמו ה"ר שלמה הכהן ז"ל
וכרתו ברית יחד שכל אחד מהם יהיה לו חלק עם
חכירו בכל מצותיהם ומעשיהם. והיה כליל יום
הכפורים ככתה נר של שעה של ה"ר יחיאל אשר
שם בבית הכנסת, כי כן מנהג האשכנזים להוליך נר
שעה שתדליק כל הלילה וכל היום, וכיון שראה
שכבה נרו נתירא מאד ובחול המועד נפטר. והי'
מנהג של אשכנז שהיו מניחין ארון של מת על אבן

ואל תתמה דהרי ראב"ן הורה הוראה ואקריהו
בחלמיה ואלו רבא כפי פי' רש"י והרא"ש לא
אקריהו בחלמיה. דכמה תשובות בדבר דראב"ן
עצמו לא שתה ולא עביר עוכדא בנפשיה. ועוד
דשאני התם דרכ ספרא לא אכיל. אי נמי דלא שאל
רבא את פי רב יוסף כמ"ש מהרש"ל בים של
שלמה שם סימן י"ג. ועוד יש להשיב ופשוט. אמנם
בדברי מהרש"ל הנה מקום אתי לדקדק על דבריו
כזה וכמ"ש במ"א. ועיין יבמות צ"ג ע"ב דאמרו
שם והא אקרון בחלמא קנה רצון וכו' ע"ש.

ומן האמור מפורש דהו רבוותא קמאי ובתראי
זהירי וחיישי בחלומות, ולא עוד אלא אפילו לחלום
עובר כוכבים כמבואר במדרשים וכמ"ש מהרח"ו
זצ"ל במגילת סתריו כ"י. ומתענין ת"ח אף בשבת
חו הלכה רווחת. ואשכחן איפכא כל קבל דנא
דאמרו פרק זה כורך דף ל' אם אמרו לו בחלום כך
מעות במקום פלוני ושל מעשר שני הם ומצאם
באותו מקום ובמנינם הרי הם שלו ודברי חלומות
לא מעלין ולא מורידין, והוא הלכה כמבואר
בהרי"ף והרמב"ם ובטור ח"מ סימן רנ"ה ונסתייע
מזה הרב ש"ך ח"מ סי' של"ג ס"ק פ"ה, וע'
בתשובת מהריט"ץ סי' רע"א ע"ש. וזה כסברת ר"מ
בגיטין דף נ"ב ושילהי הוריות. ועי' בחשב"ן ח"ב
סי' קכ"ח ואכמ"ל.

ראב"ן קיבל מרבינו יעב"ץ כן כ'
מהרש"ל בתשובותיו סי' כ"ט.

ראב"ן חתנו של רבינו אליקים בר יוסף.
כמ"ש הרא"ש בפסקיו שילהי ראש השנה
ופ' בתרא דמ"ק. ומייתי התם עובדא דהוה
קמייהו שנת תתק"ה ע"ש.

הרא"ש בפסקיו ותשובותיו כותב זקני
ראב"ן ותתמה על זה בס' קורא הדורות דף
כ"ג ע"ב והאריך בזה. ואנן בעניותין אמינא
דראב"ן הפליג בזקנה, שהרי בס' ראב"ן סי'
מ"ח כתוב על שטר שנכתב שנת תתצ"ג,
ובסי' כ"ו בחלום הנזכר כתוב שהיה שנת
תתקי"ב וכדף ק"ס ע"א כתוב בטופסי גיטין
ה' אלפים ושבע. ור' יחיאל אבי הרא"ש
עלה אל האלקים שנת כ"ד לאלף הששי

שם

מערכת גדולים א

הגדולים

לג

גדולה סמוך לבית הקברות ופוחתין הארון לראות
אם מחמת טלטול נתעקם המת תוך הארון או אם
הוא ישר. וקרב ה"ר שלמה הכהן זצ"ל אצל ארבע
אמותיו ובכה בקול רם ואמר בפני כל הקהלות אני
מוזכיר לך יחיאל גבירי וחבירי לפניכם שיזכור
מהברית שכרת עמדי, ואז התחיל ה"ר יחיאל לשחק
בתוך הארון וראוהו כל הקהל. ויהי היום אחרי
מותו ימים וה"ר שלמה יושב ולומד בבית המדרש
ביום וירא את ה"ר יחיאל יושב אליו וקורא עמו
בהלכה ושאל לו מענינו ואמר לו כי הוא כגן עדן
בטוב מאד ושהיה לו כסא מוכן לעצמו בין כל
חסידיו הדור. וא"ל ה"ר שלמה אנא אדוני בעל
בריתי תמה אני אם יש לך רשות להתראות לבני
אדם, ויען לו ויאמר דע לך כי יש לי רשות לילך
לכיתי כבתחלה אלא שאני רוצה שמא יאמרו כמה
מתגאה עצמו צדיק זה יותר מכל הצדיקים שבגן
עדן. ויהי כששה חדשים אחר זה ולאחר פטירתו
כליל שבת כחצי הלילה נראה לאשתו בהקיץ ואמר
לה ומה את עושה הנה מהרי וקומי וקחי בניך
ובנותיך והוציאם מהרה מהמקום הזה כי מחר
יהרגו כל היהודים אשר במקום הזה וכן נגזר על כל
הסביבות והתפללנו עליהם ונתקבלה תפלתנו חוץ
מעל המקום הזה. ותקם ותעש כן וחזרה להציל את
אשר לה אחר אשר הוציאה משם לא"א ז"ל
ולאחריה, וכולם יצאו כליל שבת א"א ז"ל ואחיו
ה"ר חיים ז"ל והיא וששה אחיות וכו'. זה לקטתי
מהאגרת הנזכר ואשר כתב לבניו ודלגתי בה
וקצרתי הלשון. עכ"ל רבינו מהרח"ו זצ"ל מכתבת
ידו יד הקדש עצמו.

ומ"ש שמא יאמרו כמה מתגאה וכו', אף שיש
לפרש שמא יאמרו הצדיקים שבגן עדן כי גם שם
יש מקום להסתיר מעשיו וכחו כדאשכחן ס"פ
המדיר [כתובות עז, ב] דריב"ל כגן עדן לא אחזיק
טיבותא לנפשיה לומר שלא נראה הקשת בימיו וכי
שאל ליה רשב"י נראה קשת בימך א"ל לא עש"ב.
וזה קצת סיוע לפירש"י והתוספות פ' אלו מציאות
דף כ"ג גבי רבנן דמשני באמ"ת ע"ש וכמ"ש
בעניותי בפתח עינים שם בס"ד.

ומ"מ נראין הדברים שפי' שלא יאמרו היינו
בעה"ז, והא דלא אמר כדאמרין פ' הנושא
שם הגדולים השלם / אזולאי, חיים יוסף דוד בן רפאל יצחק זרחיה {עמוד 61} (726077)

[כתובות קג, א] גבי רבינו הקדוש דהוה אחי כל בי
שמשי וכי ידעה שיבכתי שוב לא אחי שלא
להוציא לעז על צדיקים הראשונים, אפשר דרבינו
יחיאל טעמא טעים גם אם לא יודע הדבר כי אם
לכני ביתו שמא יאמרו בני ביתו עצמם. ותו
דאפיקי' בהאי לישנא שיהא נראה דכל הצדיקים יש
להם כח זה, והוא מדרך ענוה שלא לומר כי הוא
עדיף משאר צדיקים הבינונים. ועוד יש להרחיב
הדבור ואין כאן מקומו. רק זה אומר כי כמה שנים
הייתי תמיה על מנהג ישראל שמתפללין בזיהאר"ה
אצל קברות הצדיקים ואין לקרות ק"ש או להתפלל
תוך ד' אמות של מת או בבית הקברות כמ"ש
בא"ח סי' ע"א ולהרמב"ם לא יצא אף בדיעבד.
וכיוצא בזה הייתי תמיה על מ"ש בספר עמק המלך
דאאע"ה השלים מנין וכן על מעשה שעשה רבינו
האר"י זצ"ל בכהכ"נ וכיוצא. עד שמצאתי בספר
חסידים חתשכ"ט שכתב רבינו הקדוש היה נראה
בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת ולא בתכריכין
ופוטר ב"ב מקידוש כי הצדיקים נקראים חיים ולא
כשאר מתים שהם חפשים מן המצות עכ"ד. וכוה
תנוח דעתנו בכל החקירות הנז' ויותר מהמה. וכוה
אפשר לפרש מאי דאמרין פ' במה מדליקין [שבת
ל, א] א"ר יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון
שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות.
וכבר כתיבנא בעניותיך בספרי הקטן פתח עינים על
העין יעקב כמאמר זה שם. אך לפי דרכנו עוד
מילתא בפומאי והיתה לבאר. ונקדים מ"ש
מהרש"א בחידושי אגדות פרק גט פשוט [ב"ב
קסה, א] אהא דאמרין ג' עבירות אין אדם ניצול
בכל יום וכו' דדייק למנקט אדם דהוי אדם דעלמא
אבל החסידים ניצולין. ור' יוחנן ק"ל בכתוב
דהול"ל המתים חפשים, ולזה פירש דהכונה במתים
שלמראה עינים הם מתים, וכולל חסידים ובינוני
דלא דיבר הכתוב אלא בחסיד ובינוני האחד חפשי
דהוא הבינוני חפשי אבל החסיד אינו חפשי ומקיים
המצות שם וכמ"ש פרק הפועלים [ב"מ פז, א]
שהאבות מתפללים. וזה שרמזו ר' יוחנן באומרו כיון
שמת אדם דייקא אדם דעלמא לאפוקי חסיד כמ"ש
מהרש"א אההיא דגט פשוט.

ראב"ז. הס' שבידינו שנדפס בפראג ש'